Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

Eduskunnan talousvaliokunnalle
TaV@eduskunta.fi

Muistio 1 (12)

6.11.2025

Viite: Talousvaliokunta perjantai 07.11.2025 klo 11.00 / HE 145/2025 vp / Asiantuntijapyyntö 20.10.2025

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä laeiksi huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta sekä turvavarastolain muuttamisesta

Kiitämme mahdollisuudesta tulla kuulluksi. Toteamme esityksestä seuraavaa:

Yleistä

Huoltovarmuuslainsäädäntö kaipaa monilta osin päivitystä. Olennaista on, miten päivitystarpeet toteutetaan.

Suomi on varautumisen suurvalta. Erityisesti Suomessa ihaillaan sitä, miten se on saanut elinkeinoelämän mukaan varautumaan ilman velvoittavaa lainsäädäntöä. Huoltovarmuusyhteistyö onkin keskeisin varautumisen toiminta-alue, jossa suomalainen julkisen ja yksityisen yhteistyö on näyttänyt voimansa. Malli on joustava ja vastaa muuttuviin tarpeisiin tarvittaessa nopeastikin. Kyseessä on Suomen ehdoton vahvuus, josta meidän on välttämätöntä pitää kiinni.

Ehdotettu lainsäädäntö ei mielestämme kaikilta osin vaikuta oikeaan suuntaan, eikä vahvista suomalaisen varautumisen kivijalkaa, julkisen ja yksityisen välistä huoltovarmuusyhteistyötä. Malli vie toiminnan selvästi viranomaiskeskeisempään ja -vetoisempaan suuntaan. Tämä voidaan nähdä riskinä edellä kerrotun vahvuutemme, yhteistyön kannalta. Asiaan vaikuttavat myös turvallisuussääntelyn lisääntyminen, keskeisimpinä toimeenpantavina jo olevat NIS2- ja CER-direktiivit.

Keskeisin negatiivinen muutos on mielestämme se, että elinkeinoelämän osallistaminen yhteisen toiminnan suunnitteluun ja ohjaamiseen vähenisi kiistatta esitetyssä toimintamallissa, kun Huoltovarmuuskeskuksen (jäljempänä HVK) nykyisen hallituksen tilalle tulisi poikkihallinnollinen ohjausryhmä, jossa olisi vain yksi Huoltovarmuusneuvoston keskuudestaan valitsema elinkeinoelämän edustaja asiantuntijana.

Nykyisessä HVK:n hallituksessa on jäseninä useita elinkeinoelämän edustajia.

Ehdotetusta HVK:n muuttamisesta virastoksi seuraisi useita muutoksia, joiden voidaan arvioida pikemminkin kangistavan ja byrokratisoivan toimintaa ja päätöksentekoa kuin joustavoittavan sitä ja korostavan järjestelmämme vahvuutta, yhteistyötä: Työsuhteisesta henkilöstöstä tulee virkasuhteista ja lisäksi sekä HVK:n että sektoreitten ja poolien toimintamenot rahoitetaan huoltovarmuusrahaston asemesta valtion talousarviomenettelyn kautta.

Kiinnitämme tältä osin huomiota myös siihen, että työ- ja elinkeinoministeriö pyysi pari vuotta sitten professori, OTT, dosentti Tuomas Ojaselta lausunnon HVK:hon liittyvistä lainsäädäntömuutostarpeista. Tähän on lyhyesti viitattu esityksessäkin. Ojasen lausunnossa ei edellytetty niin suuria muutoksia kuin nyt on esitetty. Ojasen lausunnon olennaisin johtopäätös on se, että kokonaisuudistukselle on kyllä tarve, mutta keskeisimmin tarve liittyy Huoltovarmuuskeskuksen tehtävien tarkempaan määrittelyyn lain tasolla nykyisen avoimen, ja hyvin pitkälti asetuksenantovaltuuden kautta täydentyvän menettelyn asemesta. Tähän tarpeeseen olisi mahdollista vastata huomattavasti esitettyä kevyemmilläkin muutoksilla.

Lainmuutoksen tavoitteiden kannalta on keskeistä, että huoltovarmuuden ohjaamiseen liittyvien toimijoiden, ennen kaikkea Huoltovarmuuskeskuksen, sen ohjausryhmän ja Huoltovarmuusneuvoston vastuunjako tulee mahdollisimman tarkasti ja selkeästi säätää lain tasolla ja käyttää asetuksenantovaltuutta säästeliäästi, mutta kuitenkin tarvittaessa esim. toimeenpanon aikana havaittuihin tarkennustarpeisiin vastaamiseksi. Erityistä huomiota on kiinnitettävä tiedonkulkuun ja viestintään yleisesti, mutta erityisesti lain toimeenpanon alkuvaiheessa.

On edellä kerrotuista syistä nähdäksemme välttämätöntä, että uudistuksessa huolehditaan riittävästä tasapainosta toisaalta lisääntyvän viranomaisvetoisuuden ja -keskeisyyden sekä toisaalta elinkeinoelämävetoisen varautumisyhteistyön välillä.

Esityksessä on paljon kannatettaviakin säännösehdotuksia, mutta edellä kerrotun tasapainottamistarpeen lisäksi myös joitakin perusteltuja muutostarpeita, joista keskeisimpiä tarkastelemme jäljempänä.

Esityksen muutostarpeet

Esitämme esitykseen seuraavia muutoksia:

Yrityslainsäädäntö
Markku Rajamäki

6.11.2025

Laki huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta

1 luku 1 § Huoltovarmuuden turvaaminen

Ehdotus: Lisätään myös lakkotilanteet huoltovarmuuslainsäädännön fokukseen.

Säännöskohtaisissa perusteluissa s. 68–69 todetaan, että vuoden 2005 huoltovarmuuslaissa lakkojen aiheuttamat häiriötilanteet jätettiin soveltamisalan ulkopuolelle ja tätä rajausta ei ole tarkoitus nyt muuttaa. Kuitenkin esityksessä heti tämän jälkeen todetaan: ”Huoltovarmuus voi heikentyä, jos tuotannon, palveluiden tai kriittisen infrastruktuurin toimivuus häiriintyy tavalla, jossa väestön, talouselämän tai maanpuolustuksen välttämättömimpiä perustarpeita ei pystytä täyttämään.” Myös lakot voivat aiheuttaa tällaisen tilanteen.

Kuten esityksessäkin todetaan, työtaistelutilanteiden huoltovarmuuteen liittyviä vaikutuksia pyritään torjumaan ennakkoon tehtävin yritysten ja viranomaisten tekemin huoltovarmuutta turvaavin toimin. Näin toki on ja pitääkin olla, mutta tässä on ollut paikoitellen isoja haasteita johtuen siitä, että huoltovarmuusasioita arvioidaan ammattiliittojen puolella niiden yksipuolisesti asettamien keskuslakkotoimikuntien kautta ja näkemykset siitä, mikä on huoltovarmuuskriittistä toimintaa eroavat usein yrityksen toiminnan ja asiakaskunnan tuntevien elinkeinonharjoittajien näkemyksistä. Näin ollen lakkojen tulisi sisältyä myös huoltovarmuuslainsäädännön fokukseen. Lakkotilanneet ovat koetelleet ja toisaalta auttaneet kehittämään Suomen huoltovarmuutta ja HVK on myös käytännössä osallistunut niiden vaikutusten hallintaan huolimatta vuoden 2005 rajauksesta.

Lisäksi lainsäädännössä on viime aikoina edetty siihen suuntaan, että lakot eivät ole pelkästään työmarkkinajärjestöjen keskinäinen asia. Tästä esimerkkinä on esityksessäkin viitattu 16.6.2025 voimaantullut lakiuudistus koskien suojelutyötä (307/2025). Tämä ei kuitenkaan yksinään riitä ja siksi olisi tärkeää sisällyttää lakot myös huoltovarmuustyöhön.

1 luku 2 § Huoltovarmuusneuvosto

Ehdotus: Luodaan Huoltovarmuusneuvostolle paremmat mahdollisuudet vaikuttaa huoltovarmuustyön ohjaamiseen ja huoltovarmuusyhteistyöhön säätämällä sille selkeät tiedonsaantioikeudet sekä täsmentämällä asetuksenanto-oikeuden sisältöä ja rajoja.

Esityksen mukaan Huoltovarmuusneuvoston roolia vahvistettaisiin. Sen tehtävät onkin kuvattu aiempaa yksityiskohtaisemmin, mutta toisaalta Huoltovarmuusneuvosto olisi jatkossa kytketty irti esitetyissä lain 3 ja 4

luvuissa säädetyistä Huoltovarmuuskeskuksen johtamisesta ja päätöksenteosta sekä ohjauksesta.

Kiinnitämme huomiota myös siihen, ettei säännösehdotuksessa säädetä tarkemmin neuvoston tiedonsaantioikeuksista, millä voisi olla keskeinen merkitys sen roolin vahvistamisessa.

Myös ehdotetun asetuksenantovaltuuden sisältöä ja rajoja tulisi avata tarkemmin säännöskohtaisissa perusteluissa.

Huoltovarmuusneuvoston tehtäviä ja tulisikin vielä täsmentää po. laissa edellä kerrottu huomioiden, jotta esitys myös käytännössä johtaisi sen roolin vahvistamiseen. Samoin sen tiedonsaantioikeuksista tulisi säätää nimenomaisesti lailla.

1 luku 3 § Sektorit, poolit ja toimikunnat

Ehdotus: Vahvistetaan elinkeinoelämän osallistamista lisääntyvän viranomaisvetoisuuden vastapainona:
- säätämällä, että poolitoimintaan osallistuminen on yrityksille aina vapaaehtoista,
- kirjaamalla säännöstekstiin, että poolit ovat elinkeinoelämävetoisia ja niiden puheenjohtajaksi nimetään aina elinkeinoelämän edustaja, ellei toimialan rakenteesta muuta johdu,
- täsmentämällä huoltovarmuuskriittisen toimijan kriteereitä, jotta ne tarjoavat objektiivisesti perustellun ja selkeän, toimialojen erot huomioivan kriteeristön toimijoiden nimittämiseksi pooleihin, sektoreihin ja toimikuntiin sekä säätämällä, että HVK tekee näihin liittyvät päätökset poolien, sektoreiden ja toimikuntien esityksen pohjalta.

Esityksessä, mm. sivuilla 51–52 on esitetty nähdäksemme liian positiivinen näkemys esitettyjen muutosten vaikutuksista yrityksiin. Kohdassa katsotaan, että esitetyillä muutoksilla olisi vähäisiä, mutta lähtökohtaisesti positiivisia muutoksia niiden toimintaan. Toivottavaa toki on, että näin olisi, mutta valitettavasti rahoitukseen, Huoltovarmuuskeskuksen virastostatukseen sekä poolien tiedonsaantioikeuteen ja toisaalta yritysten tiedonantovelvollisuuteen esitettyjen muutosten vaikutukset yrityksiin eivät valitettavasti ole positiivisia, jos ne jäykistävät ja hidastavat toimintaa ja päätöksentekoa ja jos sektorit ja poolit toimivat jatkossa tiukemmin ohjatusti kuin tällä hetkellä. Tällöin helposti myös toimialakohtaisuus kärsii.

Poolitoiminnan keskeinen periaate on vapaaehtoisuus. Poolitoimintaan osallistuminen on ja sen tulee myös jatkossa perustua vapaaehtoisuuteen. Pidämme tarpeellisena ja välttämättömänä, että tämä perusperiaate kirjataan suoraan pykälän sanamuotoon.

Esitysluonnos määrittelee huoltovarmuuskriittisen organisaation ”toimijaksi, jonka liiketoiminta liittyy huoltovarmuuden kannalta kriittiseen toimintoon jollain huoltovarmuuden sektorilla.” (s. 74). Toteamme, että määritelmä on kuvaileva, laveasti muotoiltu eikä se käytännössä tarjoa luotettavia kriteereitä Huoltovarmuuskeskukselle tunnistaa kyseisiä organisaatioita. Asiasta tulisi säätää ehdotettua tarkemmin.

Jatkossakin poolitoimikunnilla tulee olla rooli jäsenten esittämisessä, vaikka HVK, käytännössä sen pääjohtaja, tekisi nimitykset ja huolehtisi siitä, että toimialojen keskinäisessä vertailussa riittävä yhdenmukaisuus saavutetaan.

On erittäin hyvä, että yhtenä esityksen keskeisistä tavoitteita on lisätä ministeriöiden osallistumista huoltovarmuustyöhön. Sektoreissa, pooleissa ja toimikunnissa tullisi olla vähintään yksi edustaja ministeriöstä tai sen hallinnonalalta, jonka hallinnonalaan kyseisen sektorin, poolin tai toimikunnan toiminta liittyy. Voimassa olevan lain puitteissa toimintaan osallistumisesta ei ole säädetty ja osallistuminen on ollut vapaaehtoista, jolloin se ei ole kaikilta osin toteutunut. Tiedonkulun ja –saannin näkökulmasta tämä on ollut merkittävä heikkous. Se on myös vaikuttanut heikentävästi joidenkin toimikuntien mahdollisuuksiin ja edellytyksiin toimia kokonaisvaltaisesti. Sektoriministeriöiden edustajilta tulee laissa edellyttää aktiivista osallistumista huoltovarmuusorganisaation toimintaan, sillä eri ministeriöillä on oltava kokonaisvaltainen ymmärrys huoltovarmuuden tilanteesta ja tarpeista, ja heiltä on tultava tietoa myös sektoreille, pooleille ja toimikunnille.

2 luku 5 § Huoltovarmuuskeskuksen tehtävät

Ehdotus: Määritellään HVK CER-direktiivin tarkoittamaksi kansalliseksi CER-yhteyspisteeksi.

Pykälän 1 momentin 13 kohdan mukaan Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä olisi hoitaa muualla lainsäädännössä Huoltovarmuuskeskukselle säädetyt tehtävät. Säännösehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on tältä osin viitattu myös Huoltovarmuuskeskuksen tehtäviin osana CER-direktiivin toimeenpanoa, jota Suomessa sääntelee erityisesti 1.7.2025 voimaan tullut laki yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta ja häiriönsietokyvyn parantamisesta.

Kyseisen lain valmistelun haasteellisin osuus liittyi siihen, miten viranomaisten väliset vastuut lain toimeenpanossa ja sen valvonnassa tulisi määritellä. Vaadimme Huoltovarmuuskeskuksen, työ- ja elinkeinoministeriön sekä useiden muiden tahojen ohella, että Huoltovarmuuskeskukselle tulee antaa direktiivin tarkoittaman kansallisen yhteyspisteen asema sellaisena kuin se direktiivissä on määritelty. Emme käy tässä

toistamaan tuolloin laajasti esitettyjä argumentteja esityksen perusteena, mutta ne olivat erittäin vahvat. Näin ei kuitenkaan lopulta päätetty, eikä laki kaikilta osin vastaakaan direktiiviin edellyttämää. Lain 7 §:n 2 momentin mukaan yhteensovittamistehtävää hoitava ministeriö (sisäministeriö) mm. "vastaa kansallisen yhteyspisteen tehtäviä hoitavan tahon ilmoittamisesta komissiolle". Laissa tätä tahoa ei nimetty ollenkaan, vaan yhteyspisteelle kuuluvia tehtäviä jaettiin direktiiville vieraalla tavalla eri tahoille. Lakia koskevan hallituksen esityksen perusteluissa todettiin, että "Huoltovarmuuskeskukselle annettavat uudet tehtävät liittyen direktiivin viranomaistoimintaan arvioidaan ja linjataan osana huoltovarmuushanketta."

Nyt lausuttavana olevassa esityksessä (s. 84) kuitenkin todetaan: "Edellä mainittujen laissa säädettyjen tehtävien lisäksi direktiivin toimeenpanon osalta Huoltovarmuuskeskukselle voidaan tarvittaessa tulosohjauksen kautta osoittaa Huoltovarmuuskeskuksen nykyiseen toimintaan liittyviä tehtäviä. Huoltovarmuuskeskuksella on esimerkiksi sellaista asiantuntijaosaamista, jota voitaisiin hyödyntää CER-prosesseissa, erityisesti kriittisten toimijoiden määrittämisessä, poikkeamailmoitusten käsittelyssä sekä poikkeamien huoltovarmuusvaikutusten arvioinnissa (HE 205/2024 vp)."

Tämä on hyvin yllättävää. Mainittu aiempi, CER-toimeenpanolain valmisteluun liittyvä kirjaus nimenomaan edellytti, että uudet tehtävät linjataan nyt lausuttavana olevan lain yhteydessä. Nyt näin ei kuitenkaan esitetä tehtäväksi, vaan viitataan epämääräisesti mahdollisuuteen tulosohjauksen kautta tehdä näin. Tämä on myös ristiriidassa sen hallituksen esityksen keskeisen perusteen kanssa, että HVK:n tehtävistä tulee säätää lailla. Tulosohjauksen kautta annetut tehtävät eivät ole laissa määriteltyjä tehtäviä.

Asia tulee huomioida jatkovalmistelussa. Esitämme edelleen, että HVK:lle tulisi antaa sille viranomaisista perustellusti parhaiten soveltuva kansallisen CER-yhteyspisteen asema.

Esityksen sivulla 58 vaihtoehtoisista ratkaisuista todetun mukaan valmistelun "yhteydessä tarkasteltiin myös sitä, tarvitaanko normaaliolojen huoltovarmuuslainsäädäntöön uusia tai olemassa olevien säännösten tarkennuksia, joissa olisi kyse sellaisista normaaliolojen tehtäviä, toimivaltuuksia tai prosesseja koskevista säännöksistä, joilla luodaan edellytyksiä valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttöönottoon tai joilla hallitaan häiriöitä, joissa valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käyttöönottokynnys ei vielä ylity." Kohdassa ei mitenkään käsitellä sitä, miksi kuitenkin päädyttiin siihen, että näitä ei otettu mukaan esitykseen. Kohtaan olisi syytä lisätä jatkovalmistelussa myös tarkastelun lopputulos ja perustelut valitulle ratkaisulle.

4 luku 8 § Huoltovarmuuskeskuksen ohjaus

Esityksen sivulla 53 todetaan: "Julkisen ja yksityisen sektorin sekä järjestöjen yhteistoimintaa tehostettaisiin vahvistamalla nykyisen Huoltovarmuusneuvoston tehtäviä sekä perustamalla uusi Huoltovarmuuskeskuksen ohjausryhmä." Mielestämme esitetyt muutokset eivät vahvistaisi sanotulla tavalla yhteistoimintaa.

Kiinnitämme huomiota siihen, mitä työ- ja elinkeinoministeriö totesi julkaisussaan 2024:47: "Julkinen-yksityinen-kumppanuus on vielä nykyäänkin moderni ja kustannustehokas tapa hallita yhteiskunnan läpäiseviä huoltovarmuusuhkia ja -häiriöitä. Malli, jossa yksityinen ja julkinen sektori yhdessä kartoittavat riskejä ja keinoja niiden hallitsemiseksi, on arvokas ja edelleen kehittämisen arvoinen järjestelmä. Koska yhteistyö perustuu vapaaehtoisuuteen, kumppanuus edellyttää myös, että toimintaan osallistuva yksityinen sektori hyväksyy toiminnan ja on halukas osallistumaan siihen aktiivisella panoksella. Yksityisen kumppanin on voitava olla aidosti mukana tavoitteenmuodostuksessa ja käytännön varautumistyössä. Pysyvät yhteistoimielimet kattavat kaikki ne talouselämän ja hallinnon alat, jotka ovat tärkeitä huoltovarmuuden kannalta.”

Esitetty ohjauksen kokonaisuus ei kaikilta osin vastaa todettua, vaan sen voidaan osin nähdä olevan ristiriidassa todetun kanssa. Esitettyjen muutosten takia voidaan perustellusti kysyä, onko elinkeinoelämä jatkossa mukana esimerkiksi huoltovarmuustyön tavoitteenmuodostuksessa sillä tavoin kuin TEM:n julkaisussa vielä viime vuonna todettiin. Kun ohjaus muuttuisi nyt selvästi viranomaisvetoisemmaksi ja -keskeisimmäksi, se toisi mielestämme mukanaan myös riskin siitä, miten tämän muutoksen heijastumat aikaa myöden tulevat näkymään huoltovarmuusyhteistyössä.

4 luku 9 § Huoltovarmuuskeskuksen ohjausryhmä

Ehdotus: Varmistetaan elinkeinoelämän kattavampi osallistaminen huoltovarmuusyhteistyön ohjaamiseen säätämällä, että Huoltovarmuuskeskuksen ohjausryhmään nimetään useampia elinkeinoelämän edustajia asiantuntijoiksi.

Ehdotus: Tarkennetaan ohjausryhmän tehtäviä, jotta on selvää, mitkä asiat tulee vielä ohjausryhmään tiedoksi, keskusteltavaksi tai hyväksyttäväksi. Näiden vaihtoehtojen välille ei saa jäädä epäselvyyttä.

Kun nykyinen Huoltovarmuuskeskuksen hallitus uudistuksen yhteydessä lakkautettaisiin ja sen tilalle tulisi poikkihallinnollinen ohjausryhmä ja osin Huoltovarmuusneuvosto, joiden kesken hallituksen nykyisiä tehtäviä jaettaisiin, elinkeinoelämän osallistaminen toiminnan ohjaamisessa heikentyisi nykyisestä olennaisesti, koska tällä hetkellä

hallituksessa on myös elinkeinoelämän edustajia. Jatkovalmistelussa tehty ehdotus ohjausryhmään nimettävästä elinkeinoelämän asiantuntijasta ei muutosta merkittävästi tasapainota.

Tämä on esityksessä selvä puute ja heikennys. Huoltovarmuudesta huolehtiminen on keskeinen yhteiskunnallinen tehtävä, josta huolehtimisen vastuut jakautuvat julkisten ja yksityisten toimijoiden välillä. Yksityiset toimijat ovat toiminnassa subjekteja samalla tavoin kuin julkisetkin toimijat, mutta nyt esitys kokonaisuutena vie huoltovarmuuskriittisiä yksityisiä toimijoita enemmän objektin asemaan. Tämä ei ole hyvää kehitystä asiassa, jossa Suomi on tunnettu nimenomaan sitoutuneesta, onnistuneesta yhteistyöstä ilman pakottavaa lainsäädäntöä. Ohjausryhmän tehtävät ovat merkittäviä. Elinkeinoelämän on jatkossakin oltava osallisena ohjaamassa huoltovarmuustyötä kaikkia osapuolia hyödyttävään ja kaikkien osapuolten edut ja tarpeet huomioivaan suuntaan.

Esitämme, että ohjausryhmään nimettäisiin useampia yksityisiä huoltovarmuustahoja edustavia asiantuntijoita. Toimiva malli voisi nähdäksemme olla se, että asiantuntijoita olisi neljä, joista kaksi pysyviä varmistamassa jatkuvuutta, toki enintään ohjausryhmän kulloisenkin kauden mittaiseksi ajaksi eli enintään neljäksi vuodeksi nimitettyjä, ja kaksi vaihtuvia, esim. kahden vuoden rotaatiolla. Osittaisella rotaatiolla voitaisiin varmistaa eri toimialojen asiantuntemuksen ja näkemysten huomiointi.

Kiinnitämme huomiota myös siihen, että esityksen mukaan ohjausryhmä asetettaisiin enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan, Huoltovarmuusneuvosto kolmeksi vuodeksi ja Huoltovarmuusneuvoston keskuudestaan valitseman, elinkeinoelämää ohjausryhmässä edustavan asiantuntijan toimikausi olisi puolestaan kaksivuotinen. Tämä johtaa outoon lopputulokseen; joka toisella asiantuntijan toimikaudella hänen kolmivuotiskautensa Huoltovarmuusneuvostossa päättyy, kun kautta ohjausryhmän asiantuntijana on vielä vuosi jäljellä. Kun hänen tulee lisäksi olla Huoltovarmuusneuvoston keskuudestaan valitsema, johtaako kauden päättyminen kesken asiantuntijatehtävän siihen, ettei hän voi hoitaa kauttaan loppuun. Tätä tuskin on tarkoitettu, eikä säännöksen muotoilukaan sitä välttämättä edellytä; riittää, että hänet on valittu Huoltovarmuusneuvoston keskuudesta. Parasta kuitenkin olisi, että kaudet määriteltäisiin toisin ja henkilön toimikaudet sekä Huoltovarmuusneuvostossa että asiantuntijana päättyisivät samaan aikaan.

Ohjausryhmän tehtäviä tulisi joiltain osin täsmentää. Esitetyn säännöstekstin mukaan ohjausryhmän tehtävänä on mm. (3) kohta): " käsitellä muut Huoltovarmuuskeskuksen ja huoltovarmuusrahaston toiminnan kannalta merkittävät asiat kuin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut asiat." Säännöksen perusteluiden mukaan: " Ohjausryhmään voitaisiin esimerkiksi viedä keskusteltavaksi tai vähintään tiedoksi Huoltovarmuuskeskuksen strategiset linjausehdotukset kuten Huoltovarmuuskeskuksen

strategia, Huoltovarmuuskeskuksen ohjelmatoiminta, huomattavat taloudelliset sitoumukset, joissa sitoumuksen arvo olisi yli miljoona euroa, Huoltovarmuuskeskuksen kansainväliseen toimintaan liittyvät asiat, sektori- pooli ja toimikuntatoiminnan vuosittaiset painopisteet, sekä merkittävät materiaaliseen varautumiseen liittyvät asiat kuten esimerkiksi isot hankinnat varastoihin, merkittävät varastojen purkamiset ja varmuusvarastojen perustaminen tai lakkauttaminen." Mielestämme säännös ja perustelut ovat liian epätarkkoja. On oltava selvää, tuleeko mainitut asiat viedä tiedoksi, keskusteltavaksi vai ehkä hyväksyttäväksi ohjausryhmään. Säännös perusteluineen ei nähdäksemme tällä hetkellä täytä lainsäädännön selkeyden ja tarkkarajaisuuden vaatimuksia.

5 luku 12 § Varmuusvarastoitujen lääkkeiden, lääkinnällisten laitteiden, henkilösuojainten ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollossa käytettävien tavaroiden käyttöönotto ja jakelu

Huomioiden esitetyn säännöksen pidämme välttämättömänä, että sosiaali- ja terveysministeriölle asetetaan velvollisuus nimetä edustaja mukaan kaikkien säännöksen kannalta merkityksellisten poolien toimintaan ajantasaisen ja kattavan kokonaiskäsityksen aikaansaamiseksi asiaan liittyvistä huoltovarmuuskysymyksistä.

5 luku 13 § Tuotanto- ja suorituskykyvaraukset

Ehdotus: Sisällytetään säännökseen myös velvollisuus varmistua tuotantokyvykkyyden ylläpidosta normaalioloissa tekemällä ylläpitohankintoja.

Pidämme säännöstä tärkeänä, mutta toteamme, että huoltovarmuuskriittisten resurssien tuotannon turvaamiseksi lakiin tulee tämän lisäksi kirjata myös velvollisuus tuotantokyvykkyyden ylläpitoon normaalioloissa ylläpitohankinnoilla.

Tuotantovarausten tekeminen yksin ei varmista sitä, että esimerkiksi tekstiilituotantoa voitaisiin nopealla aikataululla skaalata poikkeusolojen tarpeisiin, jos tuotanto normaaliaikana on merkittävästi suppeampaa tai sitä ei ole lainkaan. Esimerkiksi relevantit vaatimukset täyttävien terveydenhuollon tai puolustusvoimien suojavarusteiden tuotantoon vaaditaan suunnitteluaikaa, osaamista sekä raaka-aineita ja tarvikkeita, joita ei kotimaasta ole saatavilla. Lisäksi tarvitaan logistisesti hyvä tuotantolokaatio ja riittävästi tuotteiden valmistusaikaa. Talousarviossa tulisi allokoida varoja siihen, että ulkoiset hankintayksiköt tilaisivat huoltovarmuuskriittisiä, normaalioloissakin tarvittavia tuotteita, kuten leikkaussalitakkeja, erikseen määritellyllä ylläpitohankintamäärällä, joka olisi jaettu tuotetta valmistavien kotimaisten yritysten kesken. Ilman ylläpitohankintaa riskinä on, että tekstiilitoimiala, jonka arvoketjun osia on myös merkittäviltä osin ulkomailla, ei pysty vastaamaan poikkeusolojen

tarpeisiin oikea-aikaisesti. Lisäksi on varmistettava tekstiilipalvelun huoltovarmuus ja sen arvoketjuun kuuluvan logistiikan turvaaminen.

6 luku 14 § Huoltovarmuusrahasto ja huoltovarmuusmaksu

Ehdotus: Tehdään jo nyt vähintään suunnitelma siitä, milloin ja miten huoltovarmuusmaksun rahoitukseen etsitään pitkäaikainen, rahoituksen kestävällä tavalla turvaava ratkaisu.

Esitetty huoltovarmuusrahaston kerryttämistä koskeva ratkaisu nostaa kysymyksen, onko huoltovarmuusmaksun korottaminen pitkällä aikavälillä riittävä toimi turvaamaan rahoitus kestävällä tavalla. Maksun nykyisten rahoituslähteiden kuluttajahinnat ovat pidemmällä aikavälillä Suomessa nousseet jo voimakkaasti ja fossiilisissa tuotteissa on nousupainetta myös pidemmällä aikavälillä tästä eteenpäin. Esitetty ratkaisu lisäisi osaltaan painetta entisestään. Esitämme harkittavaksi, tulisiko tässä vaiheessa tehdä vähintään suunnitelma siitä, milloin rahoitukseen tulisi löytää pitkäaikainen, huoltovarmuuden rahoituksen kestävällä tavalla turvaava ratkaisu.

6 luku 15 § Huoltovarmuusrahaston hallinto

Ehdotus: Korotetaan esitettyä huoltovarmuusrahaston likvidien varojen valtiovarainministeriölle tulouttamisen rajaa esim. 200 tai 250 M€:oon

Jos Huoltovarmuusrahaston likvidit kassavarat ylittäisivät 150 miljoonaa euroa, ylimenevä osa olisi esityksen mukaan jatkossa tuloutettava valtion talousarvioon. Tämä summa toisin sanoen määrittää sen liikkumavaran, rahaston puskurin, joka Huoltovarmuuskeskuksella olisi nopeita toimia edellyttävissä kriisitilanteissa käytössään. Mielestämme summa on melko rajallinen, eikä päätymistä juuri tuohon tasoon ole perusteltu esityksessä. Esitämme harkittavaksi, että summa määriteltäisiin selvästi suuremmaksi, esim. vähintään 200 miljoonaksi, mutta mieluiten 250 miljoonaksi euroksi, jotta se tarjoaisi riittävästi puskuria ja reagointikykyä nopeasti kehittyvissä kriisitilanteissa.

8 luku 22 § Tietojenantovelvollisuus

Ehdotus: Säilytetään elinkeinonharjoittajien ja elinkeinoelämän järjestöjen tietojenantovelvollisuus myös sektoreille ja pooleille niiden itsenäisesti tietoja pyytäessä tai vähintään säädetään, että Huoltovarmuuskeskuksen pyytämät tiedot tulee samanaikaisesti antaa myös sektoreille ja pooleille.

Ehdotus: Varmistetaan, että tietojenantovelvollisuutta ei missään olosuhteissa uloteta lähdesuojan alaisiin tietoihin.

Elinkeinonharjoittajilla ja elinkeinoelämän järjestöillä on jo nyt esitettyä vastaava tiedonantovelvollisuus Huoltovarmuuskeskukselle. Säännösmuutoksen todellinen tarkoitus onkin poistaa vastaava oikeus sektoreilta ja pooleilta. Muutosta on esityksessä perusteltu: "Voimassa olevasta huoltovarmuuslaista poiketen sektorit ja poolit rajattaisiin tiedonsaantioikeuden ulkopuolelle, sillä sektorit ja poolit eivät ole viranomaisia eivätkä juridisia oikeushenkilöitä. Tiedonsaantioikeuden säätäminen tällaiselle taholle ei olisi tiedonsaantioikeussäännöksiltä edellytettävien täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimusten vuoksi mahdollista."

Esitys on ristiriidassa työ- ja elinkeinoministeriön arviomuistiossa (2024/47) todetun kanssa. Muistiossa todetaan: ”Vastaava tiedonsaantioikeus on Huoltovarmuuskeskuksen lisäksi huoltovarmuusorganisaation sektoreilla ja pooleilla. Säännös on olennainen ja välttämätön sektori- ja poolityön mahdollistamiseksi."

Vastustamme esitettyä muutosta. Kun huoltovarmuuden kokonaisuutta ollaan viemässä voimakkaasti viranomaiskeskeisempään ja -vetoisempaan suuntaan, olisi tärkeää, että elinkeinoelämävetoisilla pooleilla ja sektoreilla säilyy myös itsenäistä toimintakykyä. Katsomme, että niillä pitäisi olla jatkossakin itsenäinen oikeus pyytää ja joka tapauksessa vähintäänkin rinnakkainen oikeus saada tietoja samaan aikaan, kun ne Huoltovarmuuskeskukselle sen pyynnöstä luovutetaan.

Esitetty muutos kaventaisi kohtuuttomasti sektoreiden ja poolien omia toimintamahdollisuuksia ja asettaisi ne nykyistä selkeämmin alisteiseen asemaan suhteessa Huoltovarmuuskeskukseen.

On selvää, että salassapitovelvollisuudesta tulisi tällöin säätää tarkasti.

Perusteluissa todetaan (s. 121), että "Tiedonsaantioikeutta ei olisi tarkoitus ulottaa perustuslain 10 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuihin tietoihin". Tämän lisäksi kohdassa tulisi nimenomaisesti mainita myös perustuslain 12 §:n alaiset tiedot. Pyydämme, että valiokunta kirjaisi mietintöönsä hallituksen esityksessä todetun lisäksi, että Huoltovarmuuskeskuksen tiedonsaantioikeutta ei ole tarkoitus ulottaa sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 16 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin. Pyydämme myös harkitsemaan, tulisiko hallituksen esityksestä pyytää myös perustuslakivaliokunnan lausunto.

9 luku Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Laki on esitetty tulemaan voimaan 1.4.2026. Toteamme, että kesken tilikauden voimaan tulevat muutokset pakottaisivat

Huoltovarmuuskeskuksen lisäksi myös Huoltovarmuuskeskuksen poolisopimuskumppanit tekemään ylimääräisen tilinpäätöksen vähintään poolitoiminnan osalta. Tarpeettomien taloudellisten ja hallinnollisten kustannusten välttämiseksi olisi parempi, että huoltovarmuuden turvaamisesta ja Huoltovarmuuskeskuksesta annettavan lain voimaantulo ajoitettaisiin tilikauden päättymisen yhteyteen.

Laki turvavarastolain muuttamisesta

3 §

Ehdotus: Lisätään säännökseen vaatimus, että nimikkeittäin tehtävässä valtioneuvoston asetuksessa hyödynnetään poolien, sektoreiden ja toimikuntien asiantuntemusta ja varmistetaan, että varastoitavien tuotteiden määrittelyt ja tuotteille annettavat huolto- ja säilytysohjeistukset perustuvat asian tuntevien ammattilaisten asiantuntemukseen.

Korona-ajan opit osoittivat, että esim. tekstiilisektorilla tuotteiden säilytys ei ollut asianmukaista ja varastokierrosta ei huolehdittu (mm. kasvomaskit).

7 §

Ehdotus: Täsmennetään, mitä säännöksessä tarkoitetaan poikkeuksellisten suurilla varastoimiskustannuksilla.

Säännöksen perusteluiden mukaan käytännössä tällaisia korvauksia ei ole maksettu. Jo se osoittaa määritelmän täsmentämisen tarpeen.